

BRUNO MISTIAEN

DIE STER

DRAAG

IK

NIET

Personages

Gella

Antonia

Octavia

Priet

Ernst

Julius

1.

Antonia, Octavia, Gella, Priet

antonia Die ster draag ik niet. Ik haal hem zelfs niet af bij het Jodenloket. Dat ze hem steken daar waar de wormen welig tieren, daar waar de zon nooit schijnt. Ik bedoel in hun aarsgat. Dat ze hem zelf opnaaien. Het is een smerige gele spikkel op je kleren.

gella Ik zag er vandaag voor het eerst op straat. Drie jonge meisjes aan de Antwerpse Poort, die hand in hand aan het stappen waren. Eerlijk gezegd trokken ze het zich niet aan. Ze liepen een beetje uitdagend met hun borsten vooruit, de ster links, een broche rechts. Pas op, ik zeg niet dat ze er leuk mee stonden.

antonia Je moet er een punt voor inleveren van je rantsoenkaart voor textiel. Oplichterij noem ik dat. De mof toont zijn ware gelaat. Een heel punt voor zo'n klein stukje stof.

gella Textiel is textiel. En jullie krijgen hem gratis, dat is toch al dat. Er zal toch wel wat stikwerk aan te pas gekomen zijn.

antonia Ja zeg, wie stikt nu zulke sterren? Dwangarbeidsters in gevangenissen. Die hoeven ze ook niet te betalen.

gella Als ze je een lintje geven voor in je knoopsgat, waar minder stikwerk aan is dan aan zo'n ster, moet je daar een punt voor afstaan én betalen.

antonia Een lintje voor in je knoopsgat?

gella Een decoratie. Bijvoorbeeld omdat je iemand uit een brand hebt gered.

antonia Die ster is geen decoratie maar een oormerk. Er liepen studentjes over de Grote Markt, die gele sterren hadden opgespeld met daarop in plaats van 'Jood', flauwekul als 'vrede nu' en 'racisme nee' in van die imitatie-Hebreeuwse lettertjes. Wat dacht je? Ze zijn allemaal opgepakt, ze waren gemakkelijk te herkennen, ze hadden zichzelf geormerkt. Gedaan met studeren. Hop, de trein in, arbeidsdienst bij Junkers. Het is toch wel ongelooflijk dat er nog steeds sufferds rondlopen die veronderstellen dat de mof gevoel voor humor heeft. Mijn conclusie is gemaakt. Ik blijf hier niet. Ik ga naar de dichtstbijzijnde plek waar geen moffen zitten, naar Vichy in Frankrijk. Die ouwe die daar de plak zwaait, maarschalk Pétain, die deelt geen sterren uit.

gella Ik heb gelezen dat Pétain zijn Joden naar Madagaskar gaat sturen.
antonia Dat zegt Pétain om de moffen een rad voor ogen te draaien. De Fransen zijn ook niet van gisteren. Wat zouden ze zijn, zonder de Joden? Ik vertrek. Hop, naar Bordeaux, mijn broer heeft daar een restaurant, dan doe ik daar de vaat maar in de keuken, kijken of ik op termijn nog naar Amerika kan. Met de trein of al liftend of desnoods te voet, mij krijgen ze niet te pakken, ik heb goede schoenen. Ik zag je op straat voor het station glimlachen naar mijn Octavia hier. We stonden daar met onze koffers. We wisten niet wat te doen. En toen kwam jij. Een mevrouw die zo glimlacht naar een kind zal dat kind niet gauw in de steek laten. Daarom zijn we je gevolgd. Luister, ik ken jou niet, maar ik heb je wat te vragen. Mijn man was een nietsnut. Hij voert zijn hele leven geen slag uit. Ik fok zijn grut en breng mijn halve leven door op een stoel in zijn keuken. Hij piept hem en wat laat hij me na? Een puinhoop. Rotzooi. Maar geen nood, ik red me wel. Je zou iets voor me moeten doen. Ik ben door de Gestapo uit mijn huis gezet. Een kleine gunst, die me ten zeerste zou verplichten. Wil je mijn dochter Octavia –

ik heet Antonia, wij hebben Romeinse namen – voor de namiddag bij je houden? Een paar uurtjes maar. Ze zit braaf op een stoel. Ze is zindelijk. Ze ruift niet. lacht luid Want ikzelf ga nu naar een plek die niet geschikt is voor jonge meisjes. Wat is dat dan voor een plek, zul je vragen.

gella Wat is dat dan voor een plek?

antonia Dat vertel ik je alleen achter gesloten deuren.

gella Ik riskeer mijn vel.

antonia Jij riskeert helemaal niks.

gella Je mag geen Joden binnenlaten.

antonia Ik ben hier degene die van alles riskeert.

Op een teken van Antonia vallen Antonia en Octavia tegelijk op hun knieën.

Wat kan ik anders doen dan voor jou op mijn knieën vallen en rollen met mijn ogen?

gella Kom erin.

Ze zijn binnen.

antonia Oy mensch, jouw appartementje.

Ik geloof mijn ogen niet. stamp op de vloer Plankenvloeren, eiken balken, uitzicht aan twee kanten, hoge ramen, helemaal een glazen dak.

Een glazen dák, waar is dat nu goed voor?

gella Voor het licht.

antonia Ik zie hier anders genoeg licht.

gella Het noorderlicht.

antonia En dat noorderlicht is speciaal.

gella Het geeft diffuse schaduw.

antonia Diffuse schaduw!

gella Het is hier ook mijn atelier.

antonia Ik zie geen naaimachine.

gella Mijn schildersatelier.

antonia Meid, tussen ons, hoeveel schuift deze kooi?

gella Ik begrijp niet wat je bedoelt.

antonia Hoeveel huur betaal je voor deze locatie?

gella Ik betaal geen huur.

antonia Hoezo jij betaalt geen huur?

gella Deze kooi is mijn eigendom.

Aan de muur hangen een paar futuristische fotocollages.

antonia Ik heb een zoon die ook zulke dingen maakt. Knip- en plakwerk. Hij zit nu in het gekkenhuis. Jouw eigendom! Oy mensch, hoe is dit jou in de schoot gevallen?

gella Collectioneurs die mij kochten.

antonia En ik val voor jou op mijn knieën!

gella Ik bedoel mijn werk.

antonia Wat voor werk? Ik houd mijn hart vast.

gella Dit hier.

antonia Wie koopt dit nu?

gella Aristocraten, nieuwe rijken, Joden ook. Mensen die iets aan hun imago wilden doen door moderne kunst op te hangen in hun huizen en in hun kantoren.

antonia Je houdt het niet voor mogelijk.

gella Het futurisme verkocht. Het surrealisme verkocht. Het kubisme.

Alle -ismen gingen de deur uit als zoete broodjes. Dada spekte onze zakken. Maar als het om centen ging, waren we allemaal bourgeois.

Met de opbrengst heb ik deze plek hier dan gekocht.

antonia Oy mensch, dat meen je niet. Klinkt als een sprookje.

gella Wat kun je er nog meer over zeggen?

Het werk zelf is achterhaald. Ik neem er afstand van. Het zijn de lege kunstjes van het interbellum. Vormen van Art Deco. Dit hier heb ik laten hangen, ik weet niet waarom. Omdat de muren anders zo kaal worden. Ik zou het eens een keertje naar de kelder moeten brengen, maar ja. Misschien zit er in het expres laten hangen van werk dat gedateerd is, op zijn beurt iets rode pluche-opstandigs. Ik weet niet, interesseert je dat? De markt voor dit soort kunst is nu helemaal ingestort. Geen probleem. Ik pas me aan. Weg met de pretentie. Leve de zakelijkheid. Leve het volkse. Tegenwoordig fotografeer ik alleen nog maar mensen. Eerlijke poses. De mens op een stoel. De mens voor een muur. toont fotoalbum Volksfotografie.

Hierin vind je een paar voorbeelden. Zeg me gerust wat je ervan vindt. antonia blaast Oy mensch, ik ga hier nu niet met jou in een album zitten kijken. Voordat ik je mijn Octavia toevertrouw, een vraag. Kijk mij recht in de ogen en antwoord eerlijk. Woon je hier alleen? Ik bedoel, woont hier nog iemand anders? Ik zal duidelijker zijn. Woont hier een man? gella Ik woon hier met Priet.

antonia Pwiet?

gella Priet.

antonia Piet.

gella Priet.

antonia We lijken wel een stel mussen.

gella Prrriet, van prietpraat.

octavia Priet, mama.

antonia Wat is die Priet van je?

gella Wat die Priet van me is?

antonia Ik zie geen trouwring.

gella Priet is mijn assistent.

antonia Ik blijf sceptisch.

gella Nu heb ik ook een vraag. Vanwaar die Romeinse namen?

antonia De Romeinen hebben de Joden in de pan gehakt. Als de moffen verslagen worden, heet iedereen hier straks Johnny of Ivan. En anders, God verhoede, Kurt of Bertolt. Mijn zoon had eigenlijk Titus moeten heten, maar ik heb hem per vergissing Julius genoemd.

gella Dat oy mensch klinkt geaffecteerd. Zijn jullie niet gewoon zigeuners of zo?

antonia Op al mijn papieren staat een J gestempeld. Als ik Jood ben voor de moffen, ben ik dat ook voor jou. Bovendien, wie ben jij dat je me op het matje roept over wie ik ben?

gella Ik ben Gella.

antonia Helga?

gella Gella.

antonia Hedda?

octavia Gella, mama, met een G.

antonia Terzake nu, Gella. Waar zit die assistent van je? Houdt hij zich schuil? Is er een reden waarom we hem niet te zien krijgen?

gella Priet is op dit moment aan het werk in mijn donkere kamer.

antonia Daar waar de zon nooit schijnt! lacht, vette knipoog Het is niet dat ik jullie niet vertrouw. Maar Octavia is mijn oogappel.

Ze gaat als maagd het huwelijk in. Jij hebt zeker geen kinderen?

gella Het lijkt er maar niet van te komen.

antonia Ik heb er twee.

gella Ik zou misschien geen goede moeder geweest zijn.

antonia Roep hem tevoorschijn.

gella Priet komt dadelijk wel uit zichzelf tevoorschijn.

antonia Is hij een koekoek? Woont hij in een klok?

gella Om te zien wat die luide stem betekent. Praat nog wat.

antonia Welke luide stem? gaat naar een rijtje tomatenplanten in terracotta potten Tomaten. Tomaten. Tomaten. Waarom geen yucca's? Of potpalmen?

gella Het is oorlog. Een mens eet graag een tomaat.

antonia Solidair met de kleine man, die kool en rapen zaait op de vluchtheuvels en op de wegbermen en op de kanaaloevers en op de platte daken en in de nachtpotten voor de ramen van zijn slaapkamer?

gella Ik moet lachen.

antonia Je moet niet lachen, je moet ze snoeien anders krijg je geen tomaat.

gella Toevallig heb ik vanmiddag iemand ontmoet die ze voor me gaat snoeien.

antonia Wie?

gella Niemand. Een oude vriend.

antonia Wat voor een oude vriend?

Priet op

priet Wat betekent die luide stem?

antonia Ach man, jij weet niet wat je zegt. Mijn moeder, die had pas een luide stem.

priet Ik heb een afdruk verknoeid.

antonia Dat liedje kennen we. Ga verder, maak je gedachte af. De Jood heeft het gedaan. Wat voor een afdruk was dat dan? Een pootafdruk?

priet Jou kunnen ze gebruiken bij de luchtafweer, als sirene.

antonia Als kanon. Prietpraat. Ga weg. Breng mij een glas water.

Priet tapt een glas water van de kraan en geeft het haar. Ze drinkt het uit.

antonia Het water smaakt hier naar chloor.

priet Nog iets?

antonia Het is goed, Priet. Je staat op de kaart. Kruip maar weer in die donkere kamer. Priet af

tegen Gella Broodbonnen heb ik niet, mocht je haar terwijl ik weg ben te eten willen geven. Brood met eventueel wat erop. Kaas bijvoorbeeld. Kaas hoeft niet, caseïne is ook al goed. Als ze maar wat binnenkrijgt. Het arme schaap heeft sedert gisterenavond niets meer achter de kiezen gehad. En breek er je hoofd maar niet over of ze het wel lust. Ze lust alles.

octavia Ik heb geen honger, mama.

antonia Wij, Joden, denken maar aan één ding. Eten. De maag moet vol. Gooi niets weg. Wij eten alles. Ik zal het maar zeggen zoals het is. Ik ga nu naar een gekkenhuis.

gella lacht Terug naar waar je vandaan komt.

antonia Stop alsjeblief met altijd weer die flauwe grappen over mijn afkomst. Mijn zoon zit in dat gekkenhuis. Hij wordt daar behandeld voor zijn homofilie, met koude baden en kamferinjecties en zo. Jood, homo en gek. Naar het schijnt ruimen de moffen dat op.

Dat zijn misschien maar geruchten. Ik neem ze voor waar. Genezen of niet, ik haal mijn Julius daar weg. Hij gaat met ons mee naar Vichy. Ik vertrouw je. Zorg goed voor Octavia terwijl ik hem haal. Hou haar in de gaten alsof het je eigen kind was. Ze is mijn oogappel, dat heb ik al eens gezegd. Als haar ook maar een haar gekrenkt wordt, wee je gebeente.

Antonia af

2.

Gella, Octavia, Priet

octavia Mama liegt. We hebben geen oom in Bordeaux. Papa heeft wel een broer in Thessaloníki. Hij heeft hem verleden jaar een brief geschreven maar hij kreeg die brief retour met de vermelding: huis in brand gestoken. Wij eten niet alles. Thuis zijn we juist heel strikt in de spijswetten. Wij eten geen vlees van beesten die geen gespleten hoeven hebben en niet herkauwen, bijvoorbeeld varkens of paarden. Wij eten geen rood vlees. Melk en vlees mogen wij niet met elkaar vermengen, ook niet in onze maag. Wij eten geen raven, pelikanen, zeemeeuwen, ooievaars, reigers, struisvogels, aalscholvers of gieren. Wij eten geen vleermuizen. Wij eten geen beesten die laag over de grond kruipen, zoals muizen, mollen, wezels en hagedissen. Wij eten geen beesten met veel poten. Wij eten geen bloed. Mijn vader is hem niet gepiept maar is opgepakt. Hij liep op straat met zijn baard en zijn keppeltje. Er kwam een auto aan met twee mannen en die deden hem instappen. Ik zag dat want ik stond boven net voor het raam naar hem te kijken. Een auto met een Belgische nummerplaat. Ik deed snel het raam open en ik riep: papa! Maar hij keek niet op. Hij stapte in. De auto reed weg en we hebben nooit meer iets van hem gehoord.

gella Waarom zou je mama liegen?

octavia Omdat ze bang is dat niemand haar anders nog zal willen helpen.

gella Ze is bang.

octavia Dat niemand haar zal willen helpen.

gella Ben jij ook bang, Octavia?

octavia Ik denk dat mijn moeder beter niet liegt.

gella Ja, maar ben jij bang?

octavia Niet hier.

gella Hoe komt dat?

octavia Het lijkt hier veilig.

gella Vind je het hier leuk?

octavia Ik vind u leuk.

gella Wat vind je dan zo leuk aan me?

octavia U bent mooi en zacht. En lief.

gella Vind je me leuker dan je mama?

octavia Dat is niet moeilijk.

gella Wat vind je niet zo leuk aan je mama?

octavia Ik heb liever dat je haar 'je moeder' noemt.

gella Wat vind je niet zo leuk aan je moeder?

octavia Wij zijn niet echt haar kinderen. We zijn haar instrumenten. Ze gebruikt ons als een verlengstuk van zichzelf. Ze schuift ons vooruit als haar pionnen. Bovendien geeft ze ons nog steeds bij het minste geringste klappen. Ze is niet normaal. Ze verdrukt me, ze verdrukt mijn broer Julius. Julius heeft ze al gekraakt, hij is haar slaaf, hij doet altijd wat ze zegt. Maar ik kom in opstand. Mij gaat ze niet breken.

gella Sorry dat ik tegen je gesproken heb alsof je een kind was, Octavia.

octavia Geeft niks.

gella Heb je dan helemaal niets goeds over je moeder te vertellen?

octavia Ja, toch wel. Toen ik op de kostschool van de nonnen zat, bracht ze me soms zelfgemaakte peperkoek want de nonnen waren aardig tegen me. Ze verdraagt niet dat iemand aardig is tegen ons.

gella Zou het kunnen dat ze alleen maar een beetje gek van verdriet is omwille van je papa?

octavia Ze hield niet van hem en ze is niet gek. Ze is juist heel geslepen. Als jij denkt dat ze gek is, dan is dat omdat ze wil dat je dat denkt.

gella Weet je wat tarotkaarten zijn, Octavia?

octavia Waarzegsterskaarten.

gella Wil je iets van je vader horen? Ik kan proberen hem te bereiken via de tarot. Misschien heeft hij je iets te zeggen.

octavia Mevrouw, ik weet niet of ik daarin trap.

gella Je hoeft er niet in te geloven om het een keertje te proberen.

octavia Ook als hij dood zou zijn?

gella Ook dan. Ga zitten.

Ze gaan aan het tarottafeltje zitten.

Leg je hand op het stapeltje kaarten. Denk heel sterk aan je papa.

Neem nu zeven kaarten uit het stapeltje.

Gella leest de kaarten.

Ik heb goed nieuws voor je, Octavia. Je vader leeft nog en hij stelt het goed. Hij woont in een kamp in Polen. Ze moeten daar hard werken in de buitenlucht, maar er is genoeg

te eten. 's Avonds spelen ze accordeon bij het vuur en de bedden zijn zacht. Heeft hij een boodschap voor je? Ja, hij heeft een boodschap voor je. Zijn boodschap luidt: oefen geduld, lieve dochter. Spoedig zal Rode Kruis je mijn adres bezorgen. Stuur me dan zo snel mogelijk twee kilo sigaretten. Geen eten, geen kleren, dat hebben we hier genoeg.

Sigaretten. Twee kilo.

octavia Dat klopt. Dat is hem. Vroeger raapte ik op straat altijd peukjes voor hem op. En dan haalden we daar samen de tabak uit en die lieten

we weer vochtig worden tussen wat appelschillen. En we rolden dan met vloeitjes van het merk Rizla nieuwe sigaretten.

gella Misschien moet je daar nu al opnieuw mee beginnen zodat je, als het zover is, een voorraadje hebt om op te sturen.

octavia Papa rookte zo graag een sigaretje.

gella Wat is er, je ziet zo bleek?

octavia Ik denk dat ik ga flauwvallen.

gella Ik weet wat jou scheelt. Jij hebt bloedarmoede. En ik weet waarom. Dat komt door je dieet. Joods voedsel is vergif voor de gezondheid. Joden gehoorzamen aan belachelijke spijswetten om te compenseren dat ze geen enkel moreel principe hebben. Hun kinderen zijn daar de slachtoffers van. Er helpt maar één ding tegen bloedarmoede. Op tijd en stond een stukje rood vlees. Als je mijn dochter was, kreeg je elke dag een stukje rood vlees te eten. Dan zou je bloed niet lang meer arm zijn. Weet je wat? Spijswetten of niet, jij krijgt een biefstukje van me, Octavia. Priet!

Priet op

Geef dit meisje om aan te sterken ons paardenbiefstukje van vanavond, Priet. Rood gebakken. En een glas melk. tegen Octavia Calcium is ook goed voor je.

Priet bakt het biefstukje.

octavia Ik mag geen rood vlees eten. En geen paard. En ik mag daar zeker geen melk bij drinken.

gella Prima. Dan laat je het gewoon staan. Priet eet het dan wel op in jouw plaats. Ik ga nu gauw even een pyjama aantrekken.

octavia Ga je slapen?

GELLA Een huispyjama, schatje, geen slaapyjama, je weet wel, zo'n flapperpyjama uit de jaren '20.

octavia Ah.

gella Je hebt geen idee, hé. lacht Dat soort pyjama's dragen vrouwen ook overdag.

octavia Mag ik intussen in je album kijken?

gella Van mij wel. Maar opgepast. Daarin staan allemaal jonge meisjes zonder kleren.

octavia Zie je alles?

gella Je ziet alles. Is dat iets voor jou?

octavia Ik denk van wel.

gella Veel plezier.

Octavia blijft alleen met Priet. Ze bladert in het album. Priet zet het paardenbiefstukje, een glas melk en wat brood op tafel. Octavia neemt terwijl hij toekijkt een paar happen, ze drinkt, ze kokhalst, ze eet door. priet Van rood vlees krijg je maagkanker.

octavia Heeft u echt maagkanker?

priet Wat dacht je.

octavia Nee.

priet Zo achterlijk zijn we dus niet.

octavia Ik moet naar Frankrijk met mijn moeder.

priet Dat heb ik gehoord.

octavia Ik blijf liever hier.

priet Hier in België.

octavia Hier bij jullie. Mag dat van u?

priet Daar beslis ik niet over.

octavia Maar zou jij het goedvinden dat ik hier bleef?

priet Ik zou dat niet goedvinden.

Priet af

Als Priet weg is, veegt ze haar mond af, gaat van tafel, tilt haar jurk op tot haar middel. Ze gaat op een stoel zitten. Ze springt recht, doet haar onderbroek uit, gaat weer zitten. Gella op in zijden pyjama. Ze heeft een stapeltje kleren en een paar wandelschoenen bij zich.

gella Kijk eens, Octavia, dit is nu zo'n flapperpyjama. Iedereen liep vroeger zo rond. Jij denkt zeker dat dit een flapperpyjama heet omdat hij zo flappert aan je armen en je benen. Maar nee, flapper was gewoon in die tijd de naam die ze gaven aan meisjes die rookten in het openbaar, zelf hun mannen kozen en de charleston dansten. Ik was een flapper. Dat waren tijden.

octavia O, mevrouw, u lijkt wel de fee uit Assepoester. Zo mooi. Ik kan mijn ogen niet geloven.

gella Zeg maar Gella.

octavia Gella.

gella Draai je hoofdje eens een tikkeltje naar links, Octavia. Nog verder. Draaien. Rek dat halsje maar uit. Laat nu je vinger over de rug van je neus glijden van boven aan je wenkbrauwen naar beneden. Voel je die knobbel halverwege? Een normale neus is recht. Jij hebt een Jodenneusje. Maar dat geeft niets, hoor.

Octavia trekt haar jurk op tot onder haar kin.

octavia Als mijnheer Priet nu maar niet binnenkomt.

Priet op

octavia O jee, ik schaam me dood.

Priet loopt naar haar toe. Door aan haar benen en armen te trekken en haar heupen en schouders te draaien alsof ze een pop was, helpt hij haar een pose aan te nemen à la Balthus. Gella kijkt toe. Priet schuift het verduisteringsgordijn open. Het licht van de ondergaande zon valt over Octavia. Intussen conversatie.

priet En France on parle le français.

octavia Oui.

priet Parlez-vous français?

octavia Un peu.

priet Aimez-vous nager?

octavia Oui.

priet Oui, j'aime nager.

octavia Oui, j'aime nager.

priet Aimez-vous vraiment nager?

octavia Oui.

priet Oui, j'aime vraiment nager.

octavia Oui, j'aime vraiment nager. Pfoe.

Ik voel me zo raar. Ik zweet helemaal. Ik krijg het warm en koud. Jeetje.

gella Je moeder heeft goede schoenen, ja, maar met de schoentjes die jij daar aanhebt, geraak je niet te voet door Frankrijk. Jij krijgt van me een cadeautje, Octavia. Hier heb je een paar wandelschoenen die ik maar één keer gebruikt heb. En die kleren van je komen vast en zeker van het Vossenplein. Gooi ze weg. Ik schenk je deze korte vrouwenbroek, een hemd, een halsdoek, een wollen cardigan, een stevige leren broeksriem, een paar sokken, een onderbroek, een zakmes en een knapzak.

Zo ben je helemaal uitgerust voor je tocht door Frankrijk.

octavia O, wat ruiken deze kleren lekker.

gella Ze zijn gewassen met goede Persil van voor de oorlog.

octavia Ik moet onze kleren altijd wassen met Henco of Moussol van mijn moeder. Daar krijg ik zo'n rode handen van.

gella In de winkels is er niets anders meer te krijgen, maar in de Radijsstraat vind je nog alles.

octavia Onze gezichten moeten we wassen met van die groene zeep die op het water blijft drijven als een kurk. Bah! Het schuimt niet en je krijgt er puistjes van.

gella Ik geef je ook nog een stukje Sunlightzeep mee.

octavia O, Gella, Sunlightzeep! Ons ondergoed is gemaakt van oude beddenlakens.

gella Je krijgt een van mijn zijden slipjes.

octavia Een zijden slipje! Ik droom!

Priet haalt een buizenradio uit de kast.

Hij begint tussen de statische ruis en de stoorzenders te zoeken naar een Engelse post. Doorheen het gepiep en het gekraak komt een verre stem met de deftige jaren-40 articulatie: De sleutel draait in het sleutelgat, ik herhaal,

de sleutel draait in het sleutelgat. De roos wordt vannacht geplukt. Ik herhaal, de roos wordt vannacht geplukt. Daarna Django Reinhardt, onderbroken door een andere stem: Hier zender Vrij Europa. Zonder erop te boffen, we zullen ze krijgen, de moffen. Dan, wegstervend en weer aanzwellend, Lili Marleen door Vera Lynn.

priet We krijgen luchtalarm.

gella Kom, ik toon je waar je kunt blijven tot je moeder je komt halen, Octavia. Hier is de logeerkamer. Rust wat uit op het bed. Lees een boek. Doe een dutje. Ik roep je als het tijd is om te vertrekken.

octavia Ik wil weg van mijn moeder, Gella.

gella lacht Is dat zo?

octavia Mijn moeder is niet goed voor me.

gella Niet goed is soms net goed.

octavia Als ze de kans krijgt, huwelijkt ze me uit aan een stinkende, oude Jood.

gella Dan benijd ik het lot van stinkende, oude Joden.

octavia Laat me hier bij u blijven.

gella Geef me even de tijd om hierover na te denken, mijn lieve Octavia.

Ik wil dat niet overhaast beslissen.

Octavia af

priet Het schijnt dat de Engelsen en de Amerikanen heel Duitsland platbranden.

Ze droppen bommen met een mengsel van fosfor, magnesium en rubber, die niet te blussen zijn. In Bochum en Essen kregen kinderen na zulk een fosforbombardement, als ze niet gestikt of verbrand waren, op één nacht grijs haar. In Hamburg vond men achtenveertig verkoolde lijken netjes naast elkaar, hangend over een ijzeren brugleuning. Dat waren mensen die, overgoten met fosfor, in het water hadden willen springen, maar waren geroosterd voor hun dat was gelukt. In Bremen droop de brandende fosfor van de daken.

3.

Ernst, Gella, Priet

Ernst is in het uniform van een Duitse SS-officier. Hij heeft een boeket gladiolen mee voor Gella en voor Priet een in krantenpapier gewikkeld bot.

ernst Voor jou, adorabele Gella, dit boeket gladiolen. En voor Priet deze zwartewoudham uit de officierskantine. Daar kun jij naar hartenlust op kerven en knagen, hè jongen. Er hangt nog heel wat aan. Tegen het bot zijn ze sowieso het lekkerst. lacht Het eten in Duitsland is minder goed dan in de bezette gebieden. tegen Gella Hier zijn ze dan eindelijk, je tomaten.

gella Je bent in uniform.

ernst Hoe het toch kan lopen. We verliezen elkaar zes jaar uit het oog en dan komen we elkaar tegen in Brussel, op het pleintje voor de Beurs, jij op wandel met Priet en ik op weg naar mijn hotel, en het eerste waar we over praten is tomaten kweken in tijden van oorlog. Jij weet niet hoe ze te snoeien. Ik bied me aan om ze voor je te snoeien. Jij zegt me waar je woont. Zo gaat dat. Hier ben ik. Opnieuw.

gella Ik heb je gezegd niét in uniform.

ernst Ik had geen tijd meer om me om te kleden.

gella Je brengt me in verlegenheid tegenover mijn burens. Weet je hoe ze me hier noemen? De moffenhoer. Omdat er hier wel eens moffen langskomen die geen tijd hebben om zich om te kleden.

ernst Er was geen kat in het trappenhuis.

gella Ha! Was er geen kat in het trappenhuis?

ernst Geen hond heeft me gezien.

gella Trek op zijn minst die laarzen uit, menselijke vriend, zodat je hierboven niet per ongeluk met je hielen klakt. Je bent dikker geworden. Je gezicht is roder dan vroeger.

Ik vind je niet meer zo aantrekkelijk.

ernst Ik eet in de beste restaurants. Ik slaap in de Metropole. Ik ga naar feestjes in de Mirano. Ik drink elke dag twee flessen wijn. Ik exerceer nooit. Mijn hele leven lang ben zo dun als een staak geweest en nu, in een tijd dat iedereen in een staak verandert, word ik zo'n buikig rococo trapzuiltje.

gella Dat is onverwacht.

ernst Ik heb het baantje van mijn leven, Gella, de droom van elke kunsthistoricus. Ik selecteer topstukken. Ik bezoek musea. Ik praat met dealers. Ik ga doorheen genaaste privé-verzamelingen. We werken aan een compleet overzicht van wat in de huidige ideologische context nog waarde heeft. Er komt een reusachtig internationaal kunstencentrum in Linz, iets waar de hele wereld voor in verstomming zal staan. Hier vlakbij, in de Kartuizerstraat, zit ons Belgische magazijn.

De grot van Ali Baba. Meer dan vierhonderd stukken. Een Jordaens naast een Bruegel of een Rembrandt zomaar op de vloer tegen de muur. Je pakt er een op, je zet hem opzij, je pakt er een andere. Weet je nog dat gesprek dat we voor de oorlog hadden in Berlijn over vriendschap sluiten met een schilderij? Hier weet je niet met wie je het eerst vriendschap moet sluiten.

gella Jij komt hier kerken en musea leegroven.

ernst Veel blijft waar het is. We nemen alleen de topstukken. We betalen een vergoeding in Reichsmark.

gella In uniform.

ernst Laten we er geen doekjes om winden, Gella. Kunstroof is een van de aspecten van een oorlog, van elke oorlog. De Romeinen deden het voor het eerst van staatswege in Syracuse. De Habsburgers deden het. Lodewijk xiv. Vivant Denon in opdracht van Napoleon. Lord Elgin sleepte de mooiste helft van het Parthenon naar Londen. De Lieber Code, opgesteld door Abraham Lincoln, geeft naties het recht om kunstvoorwerpen in veroverde gebieden te confisqueren, op voorwaarde dat dit zonder bloedvergieten gebeurt. Met andere woorden, iedereen is het erover eens: wie verliest, wordt geplunderd. Kleine landjes die zich aan het grote spel wagen, staan daar vooraf niet altijd bij stil. Overigens laat deze realiteit de voornaamste betrokkenen onverschillig. Die schilderijen kan het niet schelen waar ze hangen, net zoals het boeken niet kan schelen wie ze leest of toneelstukken door wie ze gespeeld worden. Ze zijn doorgaans ook beter af in het kamp van de overwinnaar. Voor mij persoonlijk is het boeiend werk. Mijn broer is in Saksen commandant van een kamp voor Engelse en Amerikaanse vliegeniers. Dat is veel minder boeiend. lacht Hij eet wat zij eten. Gella kijkt hem ondoorgrondelijk aan.

Gella, ik kom, zoals dat heet in de keukenmeidenromans, me aan je voeten werpen.

gella Geef me een moment om dit tot me door te laten dringen, Ernst. ernst De dagen dat wij elkaar zagen in Hamburg en Berlijn, hebben mij voor het leven getekend. Jij hebt me opgevist uit een modderpoel waarin ik versmacht zou zijn. Buiten het studentendom met zijn huiveringwekkende gezuip, zijn pompeuze zelfingenomenheid en met dat bloederige gekerf in elkaars gezicht, kende ik niets. Ik was een en al grootspraak maar alles waarover ik mijn laatlunkende mening

uitdrukte, had ik in boeken gelezen. Van het ware, het schone, het goede, bleef ik verstoken. Groen was ik achter mijn oren. Weet je dat ik, voor jou, nooit een vagina van dichtbij gezien had? Dat haar! Die spleet! Ik wist niet wat te doen! Jij hebt me tot man gemaakt. Onze verhouding was kort, een strovuur, want ik bezat geen consistentie. Ik poseerde. Ik was een soort dandy, de a fortiori ridicule post-Weimarversie van een dandy, uiterlijk een blaaskaak, innerlijk volgzaam en braaf, ik was een lam in een wolfsvel, een knaapje. Met mij kon jij niets aanvragen. Ik vertoefde nog in de wachtkamer van het leven, Gella.

gella Daar zat jij braaf op een stoel te wachten tot het leven je een tand zou trekken.

ernst En toen kwam jij.

gella Ik was jouw oefenvrouwetje, Ernst.

Na mij zou pas het echte werk volgen.

ernst Jij was het echte werk. Eer ik dat doorhad, was het te laat.

gella Heb je intussen al wat meer ervaring opgedaan?

ernst Als dit een ervaring mag heten: ik heb nooit meer iemand zoals jij ontmoet.

gella lacht Jij bent te streng voor de vrouwjes.

ernst Ik neem de schuld op me voor wat er misgelopen is tussen ons.

gella Maar er is helemaal niets misgelopen tussen ons. Alles is juist heel normaal verlopen tussen ons.

ernst Ik schoot tekort.

gella Ik herinner me van jou geen enkele tekortschieting. Los van mijn harige spleet, geef eens een voorbeeld van iets wat ertoe zou doen.

ernst Die tentoonstelling van gedegenererde kunst, die we in Hamburg wel drie keer bezocht hebben. Weet je nog?

gella Ja, dat weet ik nog.

ernst Twee keer was al veel. Drie keer was niet meer normaal. Ik was als de dood dat iemand van mijn kennissen me voor de derde keer naar binnen zou zien gaan. Jij vond het de belangrijkste tentoonstelling van de twintigste eeuw. Ik liep er doorheen met mijn kop tussen mijn schouders, reikhalzend naar de uitgang. Jij was voortdurend in extase. Ik zag het niet zo zwart-wit, ik vond dat er te veel rommel tussen zat, voorbijgestreefd werk, goedkope ironie, gezochte lelijkheid, voorgewende rebelsheid. Bepaalde stukken waren ook gewoon slecht geschilderd. Maar goed, om jouwentwil schortte ik mijn oordeel op. Ik was net afgestudeerd in de kunstgeschiedenis. Ik beschouwde mezelf als een expert. De tijd zou oordelen.

gella Veel tijd om te oordelen was er niet. Alles is daarna verbrand. ernst Nu weet ik dat ik tekortschoot. Jij had iets gezien, jij had iets beleefd, ik had me alleen maar tegen iets afgezet. Een ander voorbeeld. Toen ik je meenam, nadat ik er met veel kontlikken een uitnodiging voor te pakken had gekregen, naar die tentoonstelling van Breker - monumentaal, op het klassieke Griekenland geïnspireerd werk, in monumentale ruimtes. Weet je nog? Wat je er ook van kan zeggen, Breker maakte wél indruk op me. Ik denk dat we toen allemaal wel een beetje moe waren van de wat al te gratuite neerhalerij die de voorafgaande twintig jaar de toon had aangegeven. Het werd tijd dat er eens iemand weer iets ondubbelzinnigs vertelde, iets onwrikbaars, iets waarmee je het eens kon zijn of niet, maar waarbij je in ieder geval niet het gevoel kreeg dat hij je misschien wel in je gezicht stond uit te lachen. Jij liet tijdens de openingstoespraak van de functionaris van de subsidiërende overheid een scheet. Niet één scheet, maar ta-ta-ta-ta, een reeks scheten, een soort mitrailleursalvo van scheten.

gella giert het uit Wanneer iets op mijn zenuwen werkt, ga ik lucht slikken en dat loopt fataal uit op scheten en boeren laten.

ernst Ik was stomverbaasd dat een vrouw kon scheten laten als een man.

gella De tijd dooft al het schone in ons, Ernst. De dagen gaan over ons heen als de tanden van een zaag.

ernst Het grote spel schenkt ons een tweede kans, Gella.

gella Ik dacht het niet.

ernst Toch wel.

gella Nee, serieus, Ernst. lacht In ernst, Ernst

ernst Grappen over mijn naam rollen van me af als water van een eend.

gella Jij bent een afgesloten hoofdstukje in mijn leven, Ernst.

ernst Dat hoofdstukje gaat weer open en het wordt een hele roman.

gella Het was eerder een voetnoot.

ernst Ik kom je gelukkig maken, Gella.

gella Wat jij het grote spel noemt, is voor mij alleen maar een bittere pil.

ernst Ik kom die pil vergulden, mijn liefste Gella.

gella Mijn lieve Ernst gaat suiker op de zure appel strooien.

ernst Ik vermoed dat je financieel moeilijk rond komt.

gella toont hem een kartonnen mini-doodskistje Dit vond ik onlangs op mijn drempel. Mijn naam staat hier. Vreemd, hé. Wat zou dit te betekenen hebben?

ernst Laat me je uitleggen wat mijn plan is voor ons geluk.

gella Een van mijn burens heeft het op me gemunt.

ernst Ze trachten je te intimideren.

gella Ik krijg op mijn kop. Ze scheren me kaal, ze jagen me naakt door de straten, ze stoppen me in een kooi, ze knopen me op aan een

lantaarn. Daar moet ik dus aan denken iedere keer dat ik dat liedje hoor,
Unter der Lanterne. neuriet
ernst Is er iemand in dit huis die je verdenkt?
gella Het zou iedereen kunnen zijn.
ernst Eén vingerknip en ik laat iedereen inrekenen die hier woont.
gella Dat is aardig van je, Ernst.
ernst Het is nog maar het begin. Ik overstelp je met weldaden.
gella Maar nee, bedankt, ik ben voldoende welgedaan.
ernst Is er iemand in dit huis die een bijzondere hekel aan je heeft?
gella Totaal niet. Iedereen is juist heel vriendelijk. Of nu ik eraan denk,
ja, toch wel, er is er eentje. Mijn onderbuur. Die vent zegt nooit een
woord tegen me, terwijl ik altijd goeiedag knik. Hij heeft van die enge
lichtblauwe ogen. Als ik hem tegenkom, trekken zijn pupillen zich
samen tot kleine puntjes. Zijn gezicht blijft van steen. Hij staart me aan,
ik weet niet of het met haat of met wellust is. Waarschijnlijk beide.
ernst Schrijf zijn naam op een briefje.
Ze gaan zitten. Ze schrijft de naam op een briefje, vouwt het dicht, legt
het voor zich op tafel. Ernst pakt Gella's hand. Priet gromt. Ernst legt
Gellas's hand terug op tafel.
gella Hoe gaat het met je moeder?
ernst Ik heb afschuwelijk nieuws, Gella. Ons huis in Hamburg, het huis
dat jij zo goed kent, het huis waar wij, durf ik wel zeggen, toch wel onze
momenten van geluk hebben gehad, is getroffen door een
vliegtuigbom. Mutti gaat nu overwinteren in haar landhuis in Segeberg.
gella Ze mocht me niet zo.
ernst Ze was dol op je. Papa is verleden jaar gestorven. Op de dag dat
hij stierf, precies op het uur dat hij stierf, viel in mijn kamer in
Montmartre, ik was toen in Parijs, de klok van de muur. Is dat niet het

toppunt? Hij, de ultieme rationalist en positivist, de man van Leibniz en Comte, en exact op het uur dat hij de pijp uitgaat, valt er duizend kilometer verderop in de kamer van zijn zoon een klok van de muur.

Vind daar maar eens een verklaring voor.

gella De wereld zit vol duistere krachten.

ernst Je ziet ons huis in Hamburg voor je. De dag na het onheil komen een paar vrienden van ons daar aan, die mama had uitgenodigd voor de lunch. Ze staan voor een puinhoop.

Ze trekken toch maar aan de bel. Door een gebroken raam zien ze binnen een valluik opengaan. In een lange deftige jurk en met haar hoed met die gruwelijke fazantenveren op kruipt mama uit het gat

tevoorschijn. Ze slaat het stof van haar kleren. Heren, zegt ze, ik ben bang dat de lunch vanmiddag niet kan doorgaan. lacht, wordt meteen

weer ernstig Duitsland kreunt, Gella. Ik ben op weg naar hier met de trein door Nordrhein-Westfalen gereden. Dortmund, Bochum, Essen,

Duisburg, het leek wel alsof ze stuk voor stuk getroffen waren door meteoren. Langs de spoorbaan lagen rijen zwartgeblakerde lijken als

menselijke bielzen. Het was verbijsterend. Dood en verschrikking op zulke schaal dat het onwerkelijk wordt, alsof je door een schilderij van

Jeroen Bosch rijdt. Maar de brandlucht was tot in de trein te ruiken.

bladert met groeiende ontzetting in het album met naaktfoto's

priet De door u gekozen afdrukken kunnen klaar zijn binnen het uur.

ernst tegen Gella Is dit waar jij nu mee bezig bent?

gella Ik verklaar ook de tarot. Ik magnetiseer door middel van

handoplegging. Ik consulteer het ouija-bord. Ik lees koffiedik. Ik houd sjamanistische rituelen voor geld. Ik ben een gewetenloze bedriegster.

Je gelooft het aantal moffen niet dat me komt vragen of ze de oorlog nog gaan winnen. Ik zeg altijd ja.

ernst Dit zijn Jodinetjes.

gella Niet allemaal.

ernst Naakt.

gella Niet allemaal.

ernst Wat voor treurigs wil je hiermee zeggen?

gella Ik wil hier niets treurigs mee zeggen. Dit zijn kutjes, Ernst. Kutjes dienen de mensheid tot vermaak.

ernst Maar dit staat zo lijnrecht tegenover je vroegere werk. Ik kan mijn ogen niet geloven.

gella lacht Ik vind het een logische stap.

ernst Het is wel goed gedaan. Je bent nog steeds een uitstekende fotografe.

gella Het excuus dat ik iets kunstzinnigs maak, heb ik niet meer nodig.

ernst Dit zijn kinderen, Gella.

gella Ze zijn vroegrijp. Ik bedoel, het is echt niet zo dat ik hen forceer. Ik verdien hier mijn geld mee, Ernst.

ernst Dit ontploft vroeg of laat in je gezicht.

gella Weet je wat ik in de plaats ga doen? De vaat in een restaurant. Telefoniste. Animeerdame.

ernst Wie koopt dit spul?

gella Moffen. Belgen. Collaborateurs. Collectioneurs. Je zou het omgekeerde verwachten, maar het leeuwendeel van mijn klanten is nogal antisemitisch.

ernst We deporteren ze in beestenwagens naar het oosten, Gella. Daarginds wordt waarschijnlijk op grote schaal vermoord. Er gaan geruchten die, als ze waar zijn, erop wijzen dat er in de coulissen van deze oorlog iets zo verschrikkelijks aan de hand is dat er in heel de geschiedenis geen voorbeeld van te vinden is.

gella Dan moet jij daar maar eens een stokje voor steken.

ernst Deze arme meisjes zitten nu misschien al op een trein.

gella Op zich ben ik niet tegen deportatie. Want hier horen die mensen niet thuis, dat is duidelijk. Loop als vrouw maar eens door de Zuidlaan of de Marollen. Je wordt bestookt met geile blikken. Ze rukken je kleren uit met hun ogen. De pandjesbaas bij wie je een of ander gouden horloge komt belenen, knijpt in je tieten. Ze kweken als konijnen. Hun mannen zijn schandalig potent. Daar kan ik je staaltjes over vertellen, die je niet voor mogelijk houdt. Ik ben ironisch, Ernst. In feite vind ik dat jullie de Joden met rust zouden moeten laten.

Priet steekt de radio weer aan, zoekt een Duitse zender: Django Reinhardt, Wagner en Lili Marleen door Lale Andersen.

priet Gaan we de oorlog nog winnen, mijnheer Ernst?

ernst Moeilijk te zeggen, Priet. Het verstandigste is rekening te houden met elk mogelijk scenario.

priet Hoe zit dat met die nieuwe superwapens?

ernst De enigen met een echt bestaand superwapen, Priet, zijn de Engelsen en de Amerikanen. En dat wapen bestaat uit een gigantische zwerm viermotoren, duizenden en duizenden machines, waar niets tegen te beginnen valt.

priet Is het waar dat de Joden in de woestijn van Amerika werken aan een uraniumbom?

ernst Daar zou ik maar niet teveel geloof aan hechten. Het atoom is onsplijtbaar. A-tomos, van het Grieks, niet te splijten, de naam zegt het zelf.

priet En wat als ze er toch een splijten?

ernst Dan worden ze daar zelf de eerste slachtoffers van. Wie een atoom splitst, ontketent een kettingreactie die de hele wereld vernietigt. Dat betekent dan meteen ook het einde van deze oorlog.

priet Hebben wij in dat geval verloren of gewonnen?

ernst Eén ding is zeker, Priet. Hoe de oorlog ook afloopt, aan het einde zullen er alleen maar verliezers zijn.

priet Dan kunnen we alleen maar hopen dat hij eindeloos lang blijft duren.

ernst Laat me je nu mijn plan voorleggen, Gella, een plan dat ongeacht de duur en de uitkomst van de oorlog ons beiden voordeel zal brengen. Het is iets dat ik alleen wil en kan ondernemen met jou aan mijn zijde. Ik heb daar in ons magazijn een zogende madonna van Memlinc staan, en een subliem portret van een boerenmeisje van Frans Hals, en een kleine Vermeer van bij Van Meegeren. Stukken die nog niet geïnventariseerd zijn, afkomstig uit achtergelaten privé-verzamelingen van, ja, bijvoorbeeld diegenen die naar Amerika vertrokken zijn. Ze zijn op dit moment van niemand. Ze bestaan officieel niet eens. Ze passen allemaal samen prachtig in een gewone reiskoffer waarmee je rustig naar buiten kunt wandelen. Voor de deur staan Schweyk en Woyzeck op wacht. Die springen in de houding als je voorbij komt en trekken zich van de rest niets aan. Verkoop ze op een gunstig moment en je bent binnen. Gella, verlos me. Ik ben geen geboren crimineel. Help me die morele drempel over. Jij kunt dat.

gella Ik sprak vandaag met een Jodin die weigert haar ster te dragen.

ernst In haar geval en als ik er de moed toe vond, zou ik dat misschien ook doen.

gella Mijn Jodin is van plan om met haar kinderen naar Vichy te vluchten.

ernst Waarom naar Vichy?

gella Pétain deelt geen sterren uit.

ernst Vichy gaat zijn Joden naar Madagaskar sturen.

gella Daar ligt ze niet van wakker.

ernst Kun je het aan haar zien?

gella Ze roept voortdurend oy mensch.

ernst De neus?

gella Krom.

ernst In elk station liggen Jodenspotters op de loer.

gella Ze is van plan om te voet te gaan.

ernst In dat geval draagt ze misschien beter toch haar ster. Een Jood die de ster draagt, krijgt soms nog even respijt. Hoe dan ook, op termijn is ze verloren.

gella Wat zou iemand kunnen doen om zo'n vrouw te helpen?

ernst Heeft ze geld?

gella Ze heeft zelfs geen broodbonnen.

ernst Waarom zou iemand zo'n vrouw helpen?

gella Stel nu gewoon dat je dat wil.

ernst Dan zou ik haar zeker niet naar Vichy laten vertrekken.

gella Maar wat dan wel?

ernst Voor zo iemand kun je eigenlijk maar één ding doen. Haar tot het einde van haar dagen bij je laten onderduiken.

gella Of tot het einde van de oorlog.

ernst Vergeet het. Mensen die Joden helpen, worden door de overheid de facto zelf als Joden beschouwd.

gella De overheid weet niet alles.

ernst Elke steen wordt vroeg of laat omgedraaid.

gella Misschien niet mijn steen.

ernst Bij zo'n gok heb je niets te winnen en alles te verliezen.

gella Het geeft me een warm gevoel.

ernst Je haalt de kastanjes uit het vuur voor mensen die te beroerd zijn om voor zichzelf op te komen. Vandaar dat warme gevoel.

gella Ik toon mijn goede hart.

Gella scheurt het stukje papier waarop ze de naam van de buurman geschreven heeft in kleine stukjes.

ernst Gella, wat je nu zegt, alarmeert me meer dan je kunt denken. Jij hebt mij altijd geïnspireerd met je gezonde verstand en je heldere inzicht. Nu krijg ik het gevoel dat ik je moet beschermen tegen jezelf. Begrijp me niet verkeerd, het maakt me gelukkig je in bescherming te mogen nemen tegen jezelf. Wees voorzichtig. Doe geen domme dingen.

gella O, maar de knoop is nog niet doorgehakt, hoor, Ernstje. Ik weet niet of ze me ligt. Het is nogal een bazig type. Ze heeft een bijzonder luide stem.

ernst Een pak van mijn hart. Ik zag wel dat je het niet meende, maar met jou weet je nooit, Gella. Laat je niet meeslepen door een bevlieging. Leg jezelf geen strop om de hals. Toon je goede hart op een andere manier.

gella Adopteer een kat.

Octavia op, gekleed in Gella's wandelpak.

4.

Ernst, Gella, Octavia, Priet

octavia Ik vond het lichtknopje niet, mevrouw. Ik was bang in het donker.

gella Je moet tante tegen me zeggen, Octavia. Tante Gella. Kom, ik stel je voor aan mijn vriend Ernst. Ernst, dit is mijn nichtje Octavia. Octavia, dit is Ernst.

ernst Om het nichtje van Gella te zijn, zie jij er een tikkeltje te on-Europees uit, Octavia.

octavia Ik ben zo Europees als mijn tante, mijnheer Ernst.

ernst Heb je ooit al eens tomatenplanten gesnoeid, meisje?

octavia Nee, mijnheer Ernst.

ernst Kom, ik leer je hoe dat moet. Kijk eens. Die kleine nieuwe takjes die groeien vanuit de bladoksels, daar waar het blad uit de stam groeit, dat zijn de dieven. Die moeten weg. Dieven die je laat zitten en zo verder groeien, nemen energie van de rest van de plant en zorgen er zo voor dat de plant minder vruchten draagt. Hier, dit is een dief. Kijk nu eens of je zelf ook een dief kunt vinden.

octavia Is dit er een?

ernst Ja, dit is er een. Hij moet weg. Om een dief te verwijderen, pak je hem vlak bij de stam met duim en wijsvinger vast en buig je hem naar achteren en naar voren tot hij netjes afbreekt. Dit kun je het best doen als hij nog jong en soepel is. De kleine wond aan de plant heelt dan snel. Om te voorkomen dat je de tomatenplanten infecteert moet je dieven altijd snoeien met je vingers, nooit met een mes. Probeer nu zelf

eens zo'n dief te verwijderen. Goed zo. Je hurkt beter neer, want als je de hele tijd gebogen staat, krijg je misschien pijn in je rug. Daar gaat hij. Ruik nu eens aan je vingers. Dat is de kruidige geur van tomaten, de geur van moestuinen dicht in het groen met bonen op staken, sla en broccoli, de paadjes van aangestampte aarde, de ochtenddauw. Weet je waar ik het over heb? Laat maar. Kijk eens hier. Zie je de glans en de strepen op het dekschild van dit torretje? Als je goed toekijkt, merk je wat voor een prachtig beestje dit is. Maar het is wel ongedierte dat de plant beschadigt. Dus weg ermee.

Octavia gaat voor Gella staan.

gella Ik verzeker je, Octavia, dat ik, terwijl ik hier met Ernst zat te praten, in mijn achterhoofd de kwestie van jouw hierblijven heb gewikt en gewogen.

octavia Je zou haar kunnen zeggen dat ik te zwak ben voor de tocht door Frankrijk en dat ik dan later kom, als ik aangesterkt ben.

gella En dat zou enerzijds niet helemaal bezijden de waarheid zijn, maar anderzijds toch ook weer een beetje gelogen.

octavia Een leugentje om bestwil. We moeten wel oppassen dat ze het niet als reden aangrijpt om zelf hier te blijven. We moeten een argument vinden om haar te doen vertrekken. O, dat zal ze zeker niet zomaar willen doen. Daar is ze veel te geslepen voor. Kun je haar geld geven? Ik denk dat ze me voor een paar duizend francs of zo wel zal willen afstaan.

gella Je vraagt me om je van je moeder af te kopen.

octavia Alleen voor geld zal ze me willen laten gaan.

gella Zou jij zelf in staat zijn om je moeder te verkopen, Octavia?

octavia Het zou me zelfs niet kunnen schelen als ze opgepakt werd.

ernst Wij zijn zo niet. En toch, toen het nieuws kwam dat ons huis in Hamburg was getroffen door een bom, voelde ik heel even, een fractie van een seconde lang, teleurstelling dat Mutti er niet in was gebleven. Je kunt dan twee dingen doen. Je kunt het gevoel verdringen, of je kunt het voorzichtig bij de vleugels pakken als een gevaarlijk of walgelijk insect, het naar je toe brengen en het van dichtbij bestuderen. Dat laatste heb ik gedaan. Teleurgesteld zijn bij het nieuws dat je moeder niet dood is. Wat heeft dit te betekenen? Verlang ik heimelijk om van haar verlost te zijn? Nee, want ik houd van haar. Ik zou kapot zijn van verdriet als haar iets overkwam. Maar vanwaar dan dat rare gevoel? Mijn verklaring gaat in de richting van het morele zintuig, dat elke mens bij zijn geboorte heeft meegekregen, de ene misschien wat meer dan de andere, en dat ons de gave des onderscheids schenkt. Dat zintuig stompt af door het dagelijkse leven en de strijd om het bestaan en moet bijgevolg regelmatig worden aangescherpt, en daartoe genereert de geest dit soort immorele gedachten, als een soort wetsteen.

gella tegen Octavia We draaien je moeder de nek om, we snijden haar in stukjes en die laten we opeten door Priet. Wat zeg je daarvan? Vind je dat goed?

Octavia aarzelt, knikt.

Het spijt me dat ik je moet teleurstellen, Octavia. Je zal op een andere manier met je moeder in het reine moeten komen, ik bedoel, zonder haar uit de weg te ruimen.

octavia Ik zei alleen maar dat ik dat goed vond omdat ik wist dat jij het niet echt meende.

gella Je tracht mij als instrument gebruiken om je van je moeder te bevrijden

octavia Ik heb niet eens ja gezegd, ik heb alleen geknikt omdat jij dat wou.

gella Families horen bij elkaar te blijven.

octavia Mijn moeder denkt maar aan één ding en dat is hoe ze gebruik van je kan maken.

gella Een reden temeer om niet bij haar in het krijt te willen staan.

octavia Ik zal alles doen wat je vraagt, àlles. Alstublieft. Ik zal je mama noemen. Ik zal je dochtertje zijn.

gella Hier ga je in ieder geval niet weg met lege handen. In dit tenue stap je gezwind door berg en dal. Een zomerse trektocht door Frankrijk is een heerlijk avontuur. Slapen in het hooi, meerijden op boerenkarren, picknicken bij riviertjes. Als ik kon, ik ging met jullie mee. En wie weet, misschien komen jij en je moeder juist hierdoor weer dichterbij elkaar. Octavia gaat voor Ernst staan.

octavia Mijnheer Ernst, neem me alstublieft bij u. Mijn moeder slaat me elke dag met een rietje. Mijn billen zitten onder de blauwe striemen.

ernst Ik woon in een hotel, Octavia, ze laten je daar niet eens binnen.

octavia Mijnheer Priet, mag ik alstublieft bij u slapen in uw donkere hok?

Octavia slaat haar armen om Priets hals. Priet staart haar onbewogen aan. Ze gaat weer voor Gella staan.

octavia Mijn moeder is door en door slecht. Voordat we bij u terechtkwamen, zaten we bij een andere mevrouw, in een souterrain waar nog een andere familie zat ondergedoken. Na een week had mama zo'n enorme ruzie met die andere Joden omdat ze de varkenspoten aten die die mevrouw ons gegeven had, want met haar vleesbonnen kon die mevrouw niets anders krijgen dan varkens, dat we 's avonds nog onze koffers pakten en er vandoor gingen. Aan het

station heeft mama vanuit een telefooncel gebeld naar de Jodenkliklijn en die andere Joden aangegeven. Toen hebben ze dit plannetje bedisseld. Mama zegt dat ze Julius uit een gekkenhuis haalt, maar in feite zit hij in een café op haar te wachten, ze gaan doen alsof hij ziek is zodat jij hen niet naar Frankrijk stuurt voordat hij weer beter is en als ze dan een paar dagen bij je zijn, kun je hen niet meer zomaar op straat zetten, daar rekenen ze op, het is hun methode om een nieuwe onderduikplek te vinden. Toen mama jou zo lief naar me zag glimlachen bij het station, zei ze: die is het, die moeten we hebben. Antonia en Julius op. Julius heeft op zijn jas een Jodenster.

5.

Ernst, Gella, Antonia, Julius, Octavia, Priet

antonia Met alle kamfer die ze hem hebben ingespoten, kan hij dienen als mottenbal. Geef hem een stoel voordat hij omvalt. En een ster hebben ze hem ook opgenaaid. Geef me zo'n tornmesje om naden los te tornen.

gella Heb ik niet.

antonia Als je dat niet hebt, is een nagelschaartje ook goed.

gella Heb ik ook niet.

antonia Een schilmesje, dan. Een keukenschaar. Een priem. Een els. Een breinaald.

gella Nee.

antonia tegen Ernst Je dolk. Je krijgt hem terug.

ernst Het spijt me, ik steek niet.

Gella lacht om Ernsts grapje, zwaait met haar vingers voor Julius' ogen, hij reageert niet. Priet schuift een stoel tegen Julius' hielen. Julius valt neer op de stoel. Antonia rukt met haar tanden Julius' ster af.

antonia Daar sta jij van te kijken hé, dat een oud Joods moedertje zomaar voor je neus met haar tanden jouw ster durft af te rukken van de borst van haar zoon.

ernst Het is niet mijn ster.

antonia Een nazi zonder dolk. Een nazi zonder laarzen.

ernst Ik ben geen nazi.

antonia Hij is geen nazi. Wat is hij dan? Ik weet niet wat ik verdachter vind, een nazi of een mof die zegt dat hij geen nazi is. tegen Gella Dit is jouw huis. Jij staat in voor deze figuur.

gella Ernst is een vriend en een gast.

antonia tegen Ernst Hoor eens, vriend en gast, het Jodenvraagstuk pakken jullie volgens mij helemaal verkeerd aan. En ik zal je zeggen waarom. Wie de hond slaat, krijgt zijn vlooiën. Door de Joden uit te roeien, verspreiden de Joodse eigenschappen zich over de gehele bevolking. Overigens nemen jullie constant de foute beslissingen. Jullie hadden Engeland moeten verslaan vooraleer de Russen aan te pakken. Jullie hadden Moskou moeten innemen toen dat nog kon, in plaats van naar de Kaukasus af te zakken. De Kaukasus is de anus van Europa. God wil jullie te gronde richten. tegen Gella Jij bent zeker met hem naar bed geweest?

gella Ik dacht het wel.

antonia Met een mof.

gella lacht Je had hem moeten zien voordat hij mof werd.

antonia Die borsten gaan er nog een keer uitwippen. En jouw broek is van achteren doorzichtig. Hoe kun jij zo rondlopen voor de ogen van dit kind? Het stinkt hier naar schaamvocht. Ik hoop één ding, dat je je waardigheid als vrouw terugvindt vooraleer mijn Julius weer bij zinnen is. Kijk hem vooral niet recht in de ogen.

Ze geeft Priet op weg naar Octavia een schop.

Uit mijn weg, jij. komt voorbij de tafel, ziet het bot van de zwartewoudham Is dit wat ik denk dat het is? Het bot van een varken? Konden we op een nog akeliger plek terechtkomen dan hier? Mijn eigen dochter uitgedost in het kostuum van een padvinder. Oy mensch, wat staat me nog allemaal te wachten? geeft Octavia wat klappen Ga als de

bliksem je normale kleren weer aantrekken, onwaardige dochter. Ik verstoot je!

Octavia af

Waar heb ik dit verdiend? Dat zijn schoenen van duizend francs. Tot wat voor afschuwelijks hebben jullie mijn Octavia gedwongen om haar op deze manier te belonen?

gella Die kleren droeg ik op mijn tocht met Ernst doorheen het Zwarte Woud.

ernst Van Pforzheim naar Hausach. Er zijn nogal wat herinneringen aan verbonden.

gella Octavia krijgt ze van me om jullie tocht door Frankrijk te vergemakkelijken.

antonia Met mijn Julius in deze toestand kan er van Frankrijk geen sprake meer zijn.

gella Natuurlijk pas van zodra jouw Julius beter is.

antonia Dat duurt zeker nog een paar dagen, misschien een week.

gella Maar als hij beter is, rotten jullie op?

antonia Hoe eerder we hier weg zijn, hoe liever. Dit huis is een morele beerput.

gella Ik genees hem terwijl jij erop staat te kijken.

antonia Ben jij een dokter of zo?

gella Ik hef zijn blokkade op door hem te magnetiseren.

antonia Magnetiseren! Goed idee. Ga je gang.

gella Weet je het zeker? Wie de kaarten oppakt, moet spelen.

antonia Je kunt altijd passen.

gella Ook dat is spelen.

antonia Magnetiseer maar.

gella Julius? Hij is ver weg, maar ergens achterin zijn geest brandt er een lichtje. Julius, ik weet dat je me hoort. Het is belangrijk dat je op zijn minst een klein beetje beseft wat ik met je ga doen. Niet schrikken. Ik leg nu mijn hand op je hoofd.

Gella legt haar hand op Julius' hoofd.

Het stralingsveld uit mijn handpalm dringt nu langzaam maar zeker je geest binnen, Julius.

antonia lacht Ja, of het gaat juist andersom, je hand ruikt langzaam maar zeker naar mottenballen.

gella tegen Julius Je voelt mijn warmte zich doorheen je geest verspreiden. Warmte is liefde, Julius. Dit soort liefde, waar je altijd al naar verlangd hebt, heb je nog nooit van iemand uit je eigen omgeving ontvangen. tegen Antonia Het is verboden om Joden in huis te halen. Maar ik heb lak aan verboden en ik heb genoeg kamers. Voor het eten zonder bonnen vinden we wel een oplossing. lacht Als we echt niets meer te eten hebben, slachten we Priet. Ik speel met de gedachte, Antonia, om jullie voorlopig maar hier te laten blijven. Niet zozeer omdat ik vind dat jij dat verdient, maar omwille van je kinderen. En, maar dat is naast de kwestie, zo houd ik dan ook, voor het geval dat Ernst zijn oorlog verliest, een slag om de arm tegenover mijn burens.

antonia Wordt hij al een beetje magnetisch?

gella Normaal gesproken vraag ik hier geld voor.

antonia Toon ons wat je kunt in plaats van je kont.

gella hand op Julius' hoofd De effecten zijn onverbiddelijk. Ofwel verdwijnt Julius voor eeuwig in de geestelijke nacht, ofwel geneest hij en wordt hij weer helemaal de oude.

antonia Prietpraat. Ik moet geeuwen.

gella Priet, je trommeltje.

Priet zet een hertengewei op en roffelt op een sjamanentrommeltje. De sirenes in de stad gaan af.

priet Luchtalarm.

De lichten dimmen. Priet steekt een kaars aan. De sfeer wordt een tikkeltje expressionistisch à la Murnau. Octavia op, in haar oude kleren. Ze rent naar haar moeder toe en drukt het hoofd tegen haar moeders borst.

antonia Daar, daar, mijn kindje, mijn liefje. Wat je elders ook uitgevreten hebt, bij je moeder kun je altijd weer terecht. Vergeet nooit waar je vandaan komt. Voor wie kies je, kindje, voor je eigen oude Joodse moedertje of voor deze pathetische halfnaakte blonde sijkse?

octavia Voor jou, mama.

in de verte, het geronk van een luchtvloot

gella Voor wie nog een greintje gezond verstand over heeft, aan het eind van de straat is een publieke schuilkelder.

Niemand beweegt, ze luisteren.

ernst Eén ding is zeker, als we onder dit glazen dak blijven staan en er valt ergens in de buurt een bom, dan maken de neerstortende glasscherven hachee van ons.

antonia Jullie hadden er repen plakband overheen moeten doen, kruiselings en overdwars.

ernst Dat zou niet veel helpen. Je eindigt gewoon in grotere moten.

antonia Man, jij roept het ongeluk over ons af.

ernst Een gevaar wordt niet groter doordat je de te verwachten schade onder ogen ziet.

antonia Als ik jou zeg dat jij aan je einde gaat komen tijdens een winternacht in een kuil in een bos en dat je lijk gaat bevriezen en dat de

Russen het rechtop gaan zetten om te gebruiken als schietschijf, dan roep ik dat over jou af.

ernst Als de bommen vallen, daag ik jou uit om samen met mij hier te blijven staan.

antonia Ik zal hier nog staan nadat ze jouw pens allang in een kruiwagen geschept en naar de gaarkeukens gebracht hebben.

ernst Naar de gaarkeukens?

antonia Om er soep van te koken.

octavia Ik wil hier niet blijven, mama.

antonia tegen Octavia Jij valt me nog één keer af en God verandert je in een zoutpilaar.

octavia Ik wil naar de schuilkelder, mama. Ik ben bang voor dit glazen dak. Ik ben bang voor deze vrouw. Ik ben bang voor deze mannen.

antonia Wij gaan niet naar die schuilkelder want daar worden we opgepakt.

gella Ja, laten we het daar even over hebben. Jullie worden opgepakt. Leuk is anders. Maar anderzijds, opgepakt worden, naar het oosten gaan, wat is daar nu zo vreselijk aan?

antonia Iedereen weet dat je als Jood in het oosten van kant gemaakt wordt.

gella Ik weet dat niet. Die geruchten doen de ronde, akkoord, maar wie verspreidt die? Waar zijn de bewijzen? Kunnen we wel iets met zekerheid zeggen over die kampen in het oosten? Als het waar is dat jullie daarginds op de steppe een tweede kans krijgen, om door hard te werken en sober te leven in enkele generaties tijd een samenleving op te bouwen gebaseerd op verlichte morele principes en niet meer op van die achterlijke spijswetten en zo, dan zou het toch eerder bedenkelijk zijn om die kans niet met beide handen te grijpen. Hout hakken, de

grond bewerken, boomgaarden aanleggen, wat is het verschil met een kibboets in Palestina? Alleen zullen het daar geen sinaasappelbomen zijn, maar pruimelaars, appelaars, perelaars, perzikelaars, weet ik veel. Ga. Steek de handen uit de mouwen. Jullie zijn toch niet te lui om te werken? Het oosten valt best mee. Of niet. Laten we even uitgaan van het allerergste dat jou op persoonlijk vlak kan overkomen. Je vindt de dood. En wat dan nog? Het is oorlog, mens. Iederéén sterft. Degenen die weten waarom, hebben geluk gehad. We staan op de rol en we gaan eraan, in het oosten, in het westen, in een kamp, aan een lantaarn. Hopla, we verdwijnen in de coulissen. Links of rechts, wat maakt het uit? Jouw kleine, snaterende individuutje lost op in het algemene, je egocentrische persoontje ruimt baan, het insect dat je bent... smak! Mij zou dat niets kunnen schelen. Van de meeste personages die ik in mijn leven ben tegengekomen, is me niet eens duidelijk of hun grootste ongeluk niet is dat ze nog daar zijn.

ernst Gella, dit ben jij niet. Stel me gerust, zeg me dat dit een pose is. Ironie. Je maakt me bang.

gella Ernst, ik ben een giftig wijf. Ik ben een spin die belaagd wordt in haar web.

antonia tegen Octavia Kijk maar eens goed om je heen, dochter, met de scherpe blik van de rechtschapene. Wat zie je? Een sterfhuis. Sodom en Gomorra. Dit alles is gedoemd. Dit alles staat op instorten. God maakt deze schepselen waanzinnig als straf voor hun zedenloosheid. Onthoud deze les. We trekken terug de woestijn in. Julius? Julius! Hou er maar mee op. We zijn hier weg. Kap ermee, Julius. Het is afgelopen, hier.

Julius staart voor zich uit. Ze schudt hem dooreen.

Wat heb je met mijn zoon gedaan, ellendig wijf?

gella Ik vermoed dat hij voorgoed is weggezonken in de geestelijke nacht.

antonia Ik vervloek je.

octavia grient Mama.

gella Ga toch met haar naar die schuilkelder, raar mens. Ik pas hier wel op die zoon van je.

antonia Ze grient anders nooit. geeft Octavia een klap Kop houden, jij. priet Die lossen hun bommen hier niet. Die vliegen door naar Keulen, of naar Aken.

gella Bedankt Priet, als ik nog eens je advies nodig heb, zal ik het vragen.

antonia Mijn Julius!

gella Waar hij nu is, heeft hij het waarschijnlijk beter dan hier.

antonia Moge de engel des oordeels je halen en je aan je haren of aan een been achter zich aan naar de hel sleuren.

gella Jij moest zelf maar eens een poging wagen om me aan mijn haren ergens heen te sleuren en niet altijd alles aan een ander overlaten.

ernst Laten we het hoofd koel houden, mensen. Misschien is deze jongen nog niet verloren. Ik stel voor dat we trachten hem terug te halen door op zijn voorhoofd een briefje te plakken met daarop het woord Emet, zoals ze bij de golem van Praag deden in het sprookje van Jacob Grimm.

antonia Hola. Dat is magie. Dat is niet geoorloofd.

ernst Ik geef toe dat het een paardenmiddel is.

antonia Geen denken aan. Nee, nee. Jullie spelen vals.

gella Fijn. Voor één keer kom je met een goed plan. Dat gaan we uitvoeren, Ernst. Emet. Magie.

ernst Emet betekent licht.

antonia Zijn jullie helemaal gek geworden?

gella Heb jij er enige notie van hoe je dat schrijft in van die Hebreeuwse lettertjes, Emet, Ernst?

ernst Daar heb ik inderdaad enige notie van, Gella.

antonia Laat varen, ongelukkigen. Met zoiets valt niet te spotten.

gella Jij krijgt je zoon terug, of je nu wil of niet.

Ze maken het briefje.

antonia Niet doen! Oy mensch, we zijn verloren.

gella Priet.

Priet trommelt en danst. Het briefje is klaar.

Ze willen het met een lik speeksel op Julius' voorhoofd plakken. Julius valt uit zijn rol.

julius Stop! Mama, dit vind ik te eng. Ik doe niet meer mee.

gella Voila. Genezen.

antonia Je hebt hem helemaal niet genezen want hij was niet ziek.

gella lacht Zijn geest is terug komen bovendrijven, dat is wel het minste wat je kan zeggen.

antonia Stel je niet aan. Hij deed alleen maar alsof en dat wist jij al van bij het begin.

gella Deze jongen moet toneelspeler worden.

antonia Mijn zoon een toneelspeler. Dat ontbrak er nog maar aan.

gella Ik vind hem wel aantrekkelijk. Hij is jong. Hij is dun. Hij is intens.

Hij heeft iets kwijnends. Met dit kapsel doet hij me denken aan Schiele.

De lichten gaan weer aan.

priet Luchtalarm over.

Antonia geeft Julius een klap.

antonia Dit omdat je niet reageerde toen ik je zei ermee te kappen.

julius Maar mama, ik zat te diep in mijn rol.

antonia Deze idioot zat te diep in zijn rol! Ik heb nog nooit te diep in mijn rol gezeten.

julius Je hebt zelf gezegd, wat er ook gebeurt, val niet uit je rol.

antonia geeft Julius nog een paar klappen Wie valt de volgende keer meteen uit zijn rol als zijn moeder hem roept?

julius Ik, mama.

antonia Ik voed mijn kinderen op zoals het hoort, daar hebben ze later nog wat aan.

ernst Hier zijn duizend francs, voor je tocht door Frankrijk.

antonia graait Bedankt.

ernst tegen Gella Ze halen de late trein naar Mons nog. Van daaruit is maar een boogscheut meer naar de grens. Het is beter om die 's nachts over te steken.

antonia Die oude schoenen van je, dat waren nog hele goede schoenen. Geef die toch maar. En de rest van dat padvinderskostuum ook.

gella Priet, maak eens even een pakje van mijn wandeltenue. Of nee, breng mijn oude reiskoffer, die grote van kalfsleder. Dan laden ze deze kartonnen koffertjes daar maar in over.

antonia Dank, dank.

julius Dank, dank.

octavia Dank, dank.

antonia Dank, dank!

gella Een mens helpt waar hij kan.

Antonia en haar kinderen laden hun bezittingen uit de kartonnen koffertjes over in Gella's reiskoffer.

Ernst, jij blijft vannacht hier, ik ben weer verliefd op je geworden.

ernst Ik moet je iets zeggen, Gella.

gella Je beeft, Ernst. Ik weet wat je gaat zeggen. Ik zeg het in jouw plaats. De pyjama's die ik draag zijn uit de mode. Mijn kapsel is niet zoals het hoort. Ik verf mijn benen om mijn kousen te sparen. Dat had jij vanmiddag natuurlijk meteen gezien. Gisteren was ik een onafhankelijke, scherpzinnige vrouw met talent en gevoel voor humor. Vandaag, onder een korst van gemakkelijk cynisme, een eenzaam, fragiel schepsel dat van geen hout meer pijlen weet te maken. Ik dobber. Ik zwalk. Ik debiteer flauwe grappen. Ik laat de zwijmelende ernst achter me. lacht Ik klets op mijn dijen. Tevoren was jij het hondje dat suikerklontjes toegeworpen kreeg. Heden kom jij aan me snuffelen als een retriever aan een verlepte haas. Je verspilt je tijd. ernst Heden hoop ik uit de grond van mijn hart dat ik morgen eindelijk van jou de kans krijg om die verspilde tijd goed te maken en écht iets voor je te betekenen, mijn liefste Gella.

gella Wat ik nog het meeste aan je waardeer, Ernst, is je edelmoedigheid.

Antonia en haar kinderen staan klaar om te vertrekken.

Goede reis! Ik krijg bijna zin om jullie te omhelzen, na alles wat we samen meegemaakt hebben. Vaarwel! Even kijken. Nee. Neenee. Dit gaat niet door. Zelfs zonder sterren geraken jullie niet voorbij het Zuidstation. Het komt misschien door die koffer. Jullie zien eruit alsof je hem gestolen hebt. Nee, ik laat jullie niet gaan. Ik houd jullie voorlopig hier tot we een betere oplossing gevonden hebben.

antonia Ah. Dat was op het nippertje.

ernst Gella, ik smeed je, niet deze vrouw. Ik kan je een artistiek stel bezorgen. De man is pianist, de vrouw restaureert schilderijen, specialiteit Gouden Eeuw, daar ken ik haar van. Het dochttertje heeft

tuberculose. Die mensen zitten op dit moment in een tuinhuisje. Ze zouden dolgelukkig zijn als ze hier mochten komen.

gella Deze moet ik hebben, Ernst.

ernst Deze vrouw gaat je in het ongeluk storten, Gella. Luister alsjeblief naar me.

Deze vrouw wordt je ondergang.

antonia Begin jij maar vast te piekeren over je eigen ondergang, maatje. tegen Gella Nu, goed dan. Toon ons onze kamers maar.

gella Jullie zitten allemaal samen in één klein kamertje. Overdag schuiven we een boekenkast voor de deur.

antonia Dat zien we nog wel.

Octavia rent van haar moeder weg en gaat aan het bot knagen.

priet Daar hangt geen draadje vlees meer aan, schat. De volgende keer dat ik een bot krijg, mag jij eerst.

Bruno Mistiaen (Gent, 1959) vindt het leuk om toneelteksten te schrijven. Hij heeft belangstelling voor de halfslachtige, dubbelhartige, hypocriete en corrupte mens. De Kopergieterij speelde in 2012 *De papa, de mama en de nazi*. *Uw Penis* won de PTA-stimuleringsbeurs tijdens *Verse Tekst 2011*. *Oorlog, seks en hulpverlening*, *Mijn geld is op* en *Die ster draag ik niet* zijn geschreven met een beurs van het Vlaams Fonds voor de Letteren.

Toneelwerk

Die ster draag ik niet – 2016

*Mijn geld is op** – 2015

*Oorlog, seks en hulpverlening** – 2014

*Jezus is een aap!** – 2013

Of Donald – 2012

*Uw Penis** – 2011

*De papa, de mama en de nazi** – 2003

Twee van een slag – 2002

Drie Monologen – 2000

De Vereffening – 1998

Ver van Huis – 1996

*Vacherie** – 1995

De Vuurvogel – 1994

Onze Lievevrouw van Pijn – 1993

Alfonso – 1992

De Meesterkok – 1991

De Mensenslinger – 1990

*Deze teksten verschenen eerder in de reeks van De Nieuwe
Toneelbibliotheek (#74, 118, 133 ,194, 245 en 289)